

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 249-252]

© Monos 2025

**Dr. sc. Almir Grabovica, Tragovi
genocida: Grapska 1992-1995"***Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i
međunarodnog prava, Sarajevo 2025.*

Knjiga je rezultat višegodišnjeg i studioznog naučno-istraživačkog rada i bavljenja predmetnom tematikom. Nastala je temeljem provedenih teorijskih, te posebno empirijskih naučnih istraživanja, u okviru projekta prijavljenog i realiziranog u okviru redovnih aktivnosti Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Recenzenti knjige su dr. sci. Muamer Džananović, dr. sci. Hikmet Karčić i mr. Mustafa Dedović, stručni konsultanti Aljo Hasančević i Senad Čehić, a urednik prof. dr. Ermin Kuka.

Sadržaj knjige predstavljen je na 260 stranica, uz dodatak skraćenica, izvora i literaturu, te priloge. Strukturu sadržaja knjige čini šest međusobno povezanih i komplementarnih poglavlja, sadržajno i strukturirano sistematiziranih. Naslovi poglavlja su sljedeći: Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i zločini na području općine Dobož; Rušenje i razaranje vjerskih i kulturnih objekata na prostoru općine Dobož; Zločin genocida u Grapskoj kod Doboja; Masovne grobnice u Grapskoj; Odgovornost za zločine počinjene u Bosni i Hercegovini s posebnim fokusom na područje općine Dobož; Rezultati empirijskih istraživanja.

Autor se bavi, još uvijek, nedovoljno ili nikako naučno istraženom tematikom. Krenuo je od osnovnog istraživačkog pitanja: Zašto je trebalo proći više od tri decenije da bi ova tematika bila predmetom naučnog interesiranja, istraživanja i prezentiranja u obliku i formi naučne studije? U skladu s tim, postavljen je i osnovni cilj istraživanja.

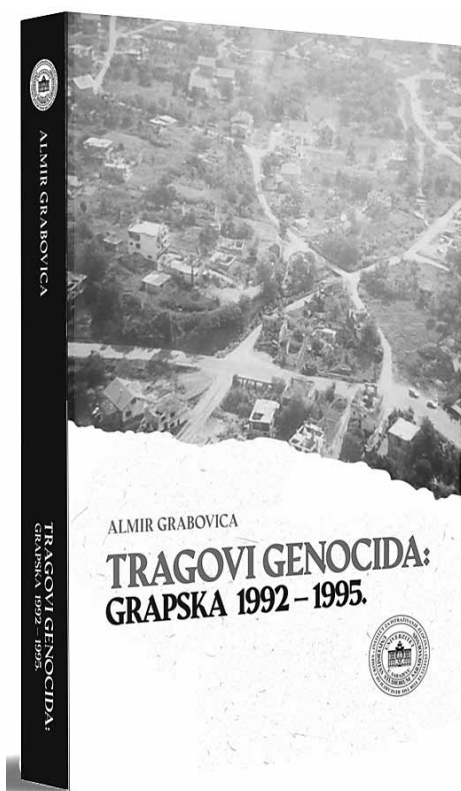
Radi se o izvornoj akademskoj i naučnoj studiji, u kojoj se kombinira empirijsko istraživanje s kon-

ceptualnim teorijskim razmišljanjima. Obuhvaćena je cjelina procesa naučnog saznanja od pojedinačnog i posebnog do naučnog saznanja generalnog i općeg.

Kroz tekst knjige, autor posebno promatra i analizira metode djelovanja bosanskih Srba uz podršku JNA (VJ) u kontekstu priprema za implementaciju fašističke, zločinačke i genocidne velikosrpske ideologije i politike početkom 90-ih godina 20-og stoljeća. Radi se o ideologiji i politici koja je imala za cilj pokolj, istrebljenje i masovne progone Bošnjaka sa zacrtanih, tzv. srpskih prostora. Ti prostori bi, prema navedenoj ideologiji, bili naseljeni isključivo srpskim stanovništvom. Na njima nema mjesta za nesrbe.

Radi se o naučnoj knjizi, priređenoj kroz primjenu svih normi savremenih naučnih istraživanja. U tom kontekstu, tekst knjige sadrži prezentaciju teorijsko-metodološkog okvira naučnog istraživanja, utemeljenog na modelu projekta naučnog istraživanja. Projekt naučnog istraživanja predstavljen u ovoj knjizi zadovoljava sve naučne kriterije razvijene u okviru savremene metodologije društvenih nauka.

Knjiga je posebno utemeljena na empirijskom naučnom istraživanju. U tom cilju, autor je primjenio deskriptivnu statistiku. Uradio je detaljnu deskriptivnu statističku analizu koja se u nauci koristi da bi se pribavljeni podaci brožano i grafički

prikazali, s ciljem njihova boljeg razumijevanja i jasnoće. Vlastitim naučnim višegodišnjim istraživanjima, utvrdio je identitete i okolnosti počinjenih zločina nad Bošnjacima Grapske. U genocidu izvršenom u mjestu Grapska ubijene su 82 osobe bošnjačke nacionalnosti. Sve žrtve su pripadale zaštićenoj kategoriji civila i civilnog stanovništva, prema odredbama ženevskih konvencija i protokola.

Do podataka autor je došao primjenom metode ispitivanja, kao jedne od najznačajnijih metoda pribavljanja podataka u naučnim istraživanjima. Njom autor neposredno i istovre-

meno posredno pribavlja podatke o predmetu istraživanja. Korištena je tehnika intervju, a instrument je bio usmjereni orijentacioni intervju, sa unaprijed pripremljenim pitanjima. Utvrđivanje relevantnih i istinitih historijskih činjenica autor je potkrijepio upravo primjenom navedenih metoda. Prostorno određenje istraživanja je grad Doboje, mjesto Grapska, a vremensko određenje istraživanja je razdoblje 1992-1995. godine, gdje je poseban fokus na 1992. godini.

Zaključna razmatranja su izvedena na temelju statističke obrade podataka, Takvom (statističkom) obradom podataka autor je izgradio bitnu statističku-kvantitativnu i numeričku osnovu za zaključivanje o cjelini predmeta istraživanja.

Poseban značaj ove knjige ogleda se u činjenici da se njom daje ogroman doprinos u razbijanju, dekonstruiranju i demitologiziranju srpskog i većinski srbijanskog narativa o tome ko je kriv za ratni sukob u Republici Bosni i Hercegovini i ko se pripremao za okupaciju i opsadu gradova širom države. Tom narativu permanentno svjedočimo, budući da, kako vrijeme prolazi, postaje sve intenzivniji. Radi se o nametanju narativa o tome da su Bošnjaci započeli rat, a da je povod bilo ubojstvo srpskog svata na Bašćaršiji u Sarajevu. Naučno i društveno potreban, relevantnim istraživanjem argumentiran i odlučan odgovor na takav narativ je upravo

naučno istraživanje predstavljeno i u ovoj knjizi.

Zapravo, mjesto Grapska predstavlja samo jedan segment šireg mozaika iskazane namjere i prakse agresora, potvrđene kroz projekat okupacije grada Doboja, kao strateški značajnog i važnog komunikacijskog čvorišta u centralnoj Bosni. Preuzimanje vlasti u Doboju je, prema autoru, imalo za cilj da se ispune dva od ukupno šest strateških ciljeva srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, a to su: *Strateški cilj broj 1* (odvajanje srpskog naroda od ostale dvije nacionalne zajednice) i, što je još važnije, *Strateški cilj broj 2* (ustanavljanje koridora između Semberije i Krajine). Drugi strateški cilj bio je od presudne važnosti jer je podrazumijevao teritorijalno i političko povezivanje Savezne Republike Jugoslavije (Srbije) s tzv. Krajinom u Hrvatskoj.

Da bi se u potpunosti, naučno i argumentirano odgovorilo na takav narativ, neophodno je bilo naučno istražiti, uz korištenje metoda naučnih istraživanja, razvijenih u okviru savremene metodologije društvenih nauka, razdoblje do pred početak otvorene oružane agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i implementiranja šireg plana okupacije grada Doboja, uključujući i mjesto Grapska, kao i stravične zločine počinjene u tom mjestu. To razdoblje se posebno istražuje upravo u okviru ove knjige.

Logičan zaključak istraživanja u okviru ove knjige jeste da zločini počinjeni na području Doboja i Grapske, predstavljaju klasičnu operacionalizaciju velikodržavnih ideologija, politika i praksi koje su rezultirale masovnim zločinima nad civilnim bošnjačkim stanovništvom. Sistematska ubistva, protupravna zatočenja, mučenja, seksualna zlostavljanja i prisilna deportacija Bošnjaka i Hrvata, sprovedeni su u okviru organiziranih akcija koje su imale za cilj stvaranje etnički homogenih (srpskih) teritorija. Pravosudni procesi pred međunarodnim i domaćim sudovima dokazali su odgovornost pojedinaca poput Nikole Jorgića, Biljane Plavšić i drugih učesnika u zločinačkom poduhvatu, dok su neka suđenja još uvijek u toku.

Zapravo, recentna praksa njemačkih sudova, kao i Europskog suda za ljudska prava je na primjeru mjesta Grapska doprinijela, ne samo presuđivanju odgovornih za stravične zločine i genocid nad bošnjačkim stanovništvom Grapske, već i međunarodnoj osudi velikosrpskog projekta klanja, ubijanja i protjerivanja. Time je, kako naglašava autor, ojačan princip univerzalne jurisdikcije u procesuiranju genocida, što dodatno naglašava težinu i važnost ovih presuda. Zahvaljujući radu njemačkog regionalnog suda, dokazan je i pre-

suđen genocid nad Bošnjacima, konkretno u Grapskoj, u predmetu protiv zločinca Nikole Jorgića.

Pred domaćim i regionalnim sudovima, kao i pred ICTY, zločini počinjeni na području Doboja prepoznati su i procesuirani kao dio šireg obrasca sistematskih zločina protiv čovječnosti i genocida u Republici Bosni i Hercegovini. U ovoj knjizi autor je prezentirao ključne pokazatelje i rezultate rada ovih sudova, potvrđujući da su zločini nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, s posebnim fokusom na one na prostoru Grapske i šireg dobojskog područja, bili sastavni dio organiziranog i planski sprovedenog velikosrpskog projekta.

Na kraju, knjiga je važan historiografski spis u kome su detaljno dokumentirana događanja na prostoru Grapske, posebno u prvoj polovini 1992. godine. Ona ima za cilj da se sačuva historijsko pamćenje na počinjene zločine u Grapskoj i Doboju. Ukazuje na važnost pravde i odgovornosti, te sprječavanje procesa negiranja i relativizacije sudski utvrđenih činjenica. Ovom knjigom se prezentiraju i nude relevantne i istinite naučne činjenice. Stoga, iskrene čestitke autoru i izdavaču na objavljivanju knjige.

**Prof. dr. Ermin Kuka, naučni
savjetnik**